

R E C E N Z I J O S

Kultūros fenomenologijos tyrimai

Tomas Kačerauskas. *Tikrovė ir kūryba. Kultūros fenomenologijos metmenys.* Vilnius: Technika, 2008.

Tomo Kačerausko knyga *Tikrovė ir kūryba. Kultūros fenomenologijos metmenys* – tai jau ant-rasis autoriaus parašytas veikalas. Pirmąją knygą *Filosofinė poetika*, kuri buvo perengta ir publikuota anksčiau parašytos disertacijos pagrindu, nuo antrosios skiria palyginus trumpas laikas, todėl tarp šių veikalų galima pastebėti ir bendrą tematiką, ir labai artimą bei savitą, tik autoriui būdingą, šios tematikos dėstymo būdą. Tai pripažįsta ir pats autorius, teigdamas, kad „šios knygos temos išaugo iš monografijos *Filosofinė poetika*“ (p. 7), todėl „šią knygą galima laikyti ankstesnės tąsa“. Kita vertus, tai nereiškia, kad pastaroji yra *Filosofinės poetikos* ant-rasis tomas, nes palyginus su pirmąja antrojeje, pirma, gerokai išplėstas nagrinėjamų temų ratas ir, antra, „poetika – kaip teigia autorius – čia nebelaikoma išeities tašku, ji traktuojama plačiau – kaip gyvenimo kūryba, apimanti tokius egzistencinius modusus kaip įtikrovinimas, įtiesinimas, įvardijimas, įdaiktinimas, įkūnijimas, įdvasinimas, įdirbimas, įribinimas“ (p. 7).

Šį akademiškai solidų veikalą sudaro devynios dalys, kurios suskirstytos į tris skirsnius. Kaip nurodo pats autorius, šio veikalas „pirmosios dalies 1-ajame skyriuje *Tiesa ir tikrovė* nagrinėjamas tiesos klausimas egzistencinėje fenomenologijoje. Šio klausimo fone (2-ajame ir 3-iajame skyriuose) iškeliamas kultūros kaip egzistencinės kūrybos projektas, kuris apibrėžiamas 2-ajame skyriuje *Kultūra ir egzistencija*. 3-iasis skyrius *Kalba ir vardai* skirtas aptarti egzistencinės kūrybos kalbiškumą. Ši tema tęsiama 4-ajame skyriuje *Pasakojimas ir atmintis*. Čia atkreipiamas dėmesys į kultūros pasakojamąjį pobūdį ir istorinę atmintį. 5-ajame skyriuje *Egzistencinė aplinka* kalbama gyvenamąjį pasaulį, kuris istoriškai bei problemiška interpretuojamas kaip socialinė egzistencijos terpė. Ši tema tęsiama 6-ajame skyriuje *Politinė egzistencija*, kuriame gyvenamasis pasaulis nagrinėjamas kaip politinė egzistencijos aplinka. Prie tiesos ir tikrovės klausimų grįžtama 7-ajame skyriuje *Mokslas ir egzistencija*. Čia taip pat nagrinėjamas mokslo institucijų (universitetų) viešasis būvis. 8-asis skyrius *Menas kaip egzistencinė kūryba* skirtas meno ir egzistencijos santykiui. Knyga baigiama 9-uoju skyriumi *Kūnas ir gyvenimo menas*. Šis paskutinis skyrius skirtas kūniškumo temai. Drauge pateikiama filosofijos kaip gyvenimo meno samprata. Pirmieji trys skyriai sudaro knygos dalį *Tiesa, tikrovė ir kalba*, kiti trys – *Aplinka, atmintis ir pasakojimas*, paskutiniai trys – knygos dalį *Mokslas, menas ir gyvenimas*. Tai atspindi kelią nuo „tiesos, susijusios su kalbine tikrove, problemos prie egzistencinės kūrybos kaip gyvenimo meno sampratos“ (p. 13). Taigi struktūros požiūriu Tomo Kačerausko veikalas *Tikrovė ir kūryba* – tai vientisas ir gerai apgalvotas projektas. Literatūros sąrašo matyti, kad autorius, tirdamas čia paminėtą sau rūpimą tematiką, savo veikale pasirėmė solidžia kritine literatūra ir šaltiniais.

Šioje knygoje dėstomos medžiagos supratimas iš potencialaus jos skaitytojo reikalauja nemenko profesinio pasiruošimo. Autorius paantraščiame nurodo, kad jo kultūros tyrimo metodas – tai fenomenologija. Dėstant tyrimo medžiagą yra pristatomi, analizuojami ir interpretuojami – pradedant Antika ir baigiant dabarties filosofija – autoriai, priklausantys labai skirtingoms filosofijos ir net sociologijos srovėms. Todėl skaitant šį veikalą kyla ir iki pasku-

tinių puslapių neapleidžia klausimas, kuo autoriaus postuluojamas fenomenologinis kultūros tyrimas skiriasi, pavyzdžiui, nuo tokių tyrimų kaip kultūrinė-antropologinė kultūros samprata, sociologinė kultūros samprata, struktūralistinė kultūros interpretacija, psichoanalitinė kultūros interpretacija ir postmodernistinė kultūros samprata? Šio klausimo pagrįstumą lemia tai, kad pernelyg laisvai į vieną gretą rikiuojami gana skirtingi autoriai ir neskiriama deramo dėmesio, kuo šių analizuojamų autorių pozicijos aiškinant kultūrą skiriasi ar jau bent kokios yra šio gretinimo pamatinės sąlygos? Todėl susidaro išpūdis, kad kultūros fenomenologinis tyrimo metodas autoriaus traktuojamas pernelyg laisvai. Skaitydamas šią knygą prisiminiau G. Deleuze'ą, kuris paklaustas ką jam savo kūryboje reiškia filosofijos istorija atsakė, kad į pastarąją jis žiūri kaip į „įrankių dėžę“. Manychiau, kad Tomui Kačerauskui tokia instrumentalistinė prieiga irgi nėra svetima, o gal dar net artimesnė nei fenomenologinė: autorius postuluoja savąsias, jam rūpinčias, pamatines tezes, jų pagrindimui iš filosofijos istorijos pasitelkia skirtingus autorius, juos pritraukia prie sau rūpimų dalykų ir interpretuoja. Todėl potencialus skaitytojas gali susidurti su dviem afektais: viena vertus, kai kurios įvairių, skirtingų autorių interpretacijos pasirodo pernelyg laisvos ir neišplėtos, o kita vertus, atsiranda netikėta intriga ir suvokimas, kad tai, kas potencialiam knygos suvokėjui buvo *skirtinga*, knygos autoriui pavyko parodyti, kad tai gali būti ir *panašu*. Veikalo supratimą kiek sunkina ir tai, kad autorius nuolat nurodo, jog viena ar kita svarstoma tema dar bus analizuojama kitoje dalyje ar skyriuje. Taigi minėtuose devyniuose skyriuose autoriui ne tik nepavyksta išvengti nuolatinių priminimų skaitytojui, jog apie tai jau kalbėta, bet ir nereikalingų pasikartojimų.

Tomo Kačerausko monografija *Tikrovė ir kūryba. Kultūros fenomenologijos metmenys* yra įdomi ir intriguojanti, beje, parašyta ir su šiam autoriui artimu literatūriniu užmoju. Todėl, autoriui linkėdamas kūrybinės sėkmės, tikiu, kad ji sulauks ne tik deramo vertintojų, bet ir mylėtojų dėmesio.

DOC. DR. ARŪNAS MICKEVIČIUS
Vilniaus universitetas